

Boltayev Nodirbek Vohidjonovich

TDIU, BIA-73 guruh talabasi

Rahimova Nozimaxon Jahongirovna,

TDIU "Moliya" kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Qashshoqlik (Kambag'allik) — bu shaxs yoki ijtimoiy guruhning iqtisodiy holatining o'ziga xos xususiyati bo'lib, bunda ular mehnat qobiliyatini saqlab qolish, ko'payish kabi hayot uchun zarur bo'lgan minimal ehtiyojlarning ma'lum bir doirasini qondira olmaydilar. Qashshoqlik nisbiy va ko'p ma'noli tushuncha bo'lib, ma'lum bir jamiyatdagi umumiy turmush darajasiga bog'liq.

Kalit so'zlar: kambag'allik, kambag'allik muammosi, jahon banki, daromad.

Kirish: Jahon iqtisodiyotidagi dolzarb muammolardan biri — bu rivojlanayotgan mamlakatlardagi kambag'allik muammosidir.

Jahon banki kambag'allikni aniqlash uchun uy xo'jaliklarida aholi jon boshiga to'g'ri keluvchi daromadlar va xarajatlar ko'rsatkichidan foydalanadi.

Aholi xarajatlarida:

-insonning oziq-ovqatga bo'lgan minimal ehtiyojlari;

-yashash minimumiga mos keluvchi tovarlar va xizmatlar uchun xarajatlar.

Jahon iqtisodiyoti amaliyotida, kambag'allikni aniqlashning mutlaq, nisbiy va subyektiv usullari mavjud.¹ Mutlaq kambag'allik darajasiga muayyan mutlaq minimumdan past daromadga ega uy xo'jaliklari va individlar kiritiladi. Nisbiy kambag'allikka esa daromadi jamiyatda shakllangan standart iste'molga yetmaydigan uy xo'jaliklari va individlar kiritiladi. Subyektiv kambag'allik esa aholining o'z moddiy holatini baholashlari natijasida aniqlanadi.

Mutlaq ko'rsatkich kambag'allikni aniqlashning iqtisodiy, qolganlari esa kompleks yondashuviga taalluqlidir.

Mutlaq kambag'allikni aniqlashda Jahon banki tomonidan taklif qilingan qator mezonlardan foydalaniladi. Jahon amaliyotida keng tarqalgan ko'rsatkichlardan biri — bu kishi boshiga bir kunlik daromad yoki xarajat 1,25 dollardan (xarid qobiliyati pariteti bo'yicha) oshmaydigan mutlaq kambag'allik tushunchasidir (2008-yilgacha 1,0doll.). Mazkur ko'rsatkich mutlaq kambag'allik darajasining chegarasi hisoblanadi va hozirda dunyoda 1,4 mlrd. kishi ushbu chegarada yashamoqda. Tahlillar ko'rsatishicha, rivojlanayotgan mamlakatlarda aholining 31% kambag'allik darajasidan past darajada yashaydi. Ushbu ko'rsatkich Afrikaning ba'zi mamlakatlarida 80,0 %dan past emas (Kongo Demokratik Respublikasi (87,7), Liberiya (83,8), Madagaskar (81,3), Burundi (81,2)).²

Shuningdek, ijtimoiy statistikada kunlik daromadi 2,5 va 10,0 dollargacha bo'lgan ko'rsatkichlardan ham foydalaniladi.

Kambag'allik chegarasidan past darajada yashaydigan aholi ulushi oxirgi o'n yilliklarda qisqarib borish tendensiyasiga ega. Jahonda tahlillar ko'rsatishicha 1 dollardan kam daromadga yashayotgan aholining umumiy aholi sonidagi ulushi qat'iy pasayish tendensiyasiga ega. Shuningdek, 1991-2005-yillarda Sharqiy Osiyoda aholi jon boshiga to'g'ri keluvchi yalpi ichki mahsulot miqdori iqtisodiyotni moderniza- tsiyalash jarayonlarining jadal rivojlanishi ta'sirida 4,7 martaga oshgan.

Bu esa kunlik daromadi 1,25 dollargacha bo'lgan aholi ulushining 77,7 %dan 10,8 %ga qadar pasayishiga, ya'ni 1071 mln. kishidan 316 mln. kishigacha qisqarishiga olib keldi. Kunlik

¹ „Jahon iqtisodiyoti va xalqaro iqtisodiy munosabatlar“ A.V.Vaxabov ; D.A.Tadjibayeva ; Sh.X.Xajibakiyev ; „Toshkent-2015“

² „Jahon iqtisodiyoti va xalqaro iqtisodiy munosabatlar“ A.V.Vaxabov ; D.A.Tadjibayeva ; Sh.X.Xajibakiyev ; „Toshkent-2015“

ILM FAN YANGILIKLARI KONFERENSIYASI

15-APREL

ANDIJON, 2024

daromadi 2,15 dollardan kam aholi ulushi esa 94 %dan 42 %gacha pasay- di, ularning soni 1293 mln. kishidan 796 mln. kishigacha qisqardi. Jahon hamjamiyati kambag'al Afrika mamlakatlariga iqtisodiy yordam berishga harakat qilmoqda. Ularga nisbatan savdo imtiyozlari joriy qilinmoqda, tashqi qarzlardan voz kechib yuborilib, texnik yordam berilmoqda. IRSI past mamlakatlarning 2007-yilda rasmiy yordam va boshqa hukumat kanallari bo'yicha olgan yordamlari hajmi yalpi milliy daromadlarining 15 % ni tashkil etdi. Afrikaning Sahroyi Kabiridan janubda joylashgan mamlakatlarida esa bu yordam hajmi davlat byudjetining o'rtacha 44 %ga, Laosda 89 %ga va Efiopiyada 81 %ga teng.³

Rivojlanayotgan mamlakatlarda kambag'allikni kamaytirish yo'llari quyidagilardan iborat:

- 1) barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash;
- 2) ishlab chiqarish hajmining ortishi va ish haqining o'sishi;
- 3) yangi ish joylarini ochish va bandlikning o'sishi;
- 4) aholi daromadlari taqsimlanishi tafovutlarining kamayishi;
- 5) ta'lim va sog'liqni saqlash tizimlarining rivojlanishi;
- 6) inflyatsiyaning barqarorlashuvi.

Shunday qilib, rivojlanayotgan mamlakatlarning iqtisodiy jihatdan taraqqiy etish istiqbollari har bir mamlakatdagi ichki holat va hukumatlarning olib borayotgan iqtisodiy siyosatlari samaradorligiga bog'liq.

XULOSA: Rivojlanayotgan mamlakatlarda kambag'allik muammolari hali ham zamonaviy iqtisodiyotning bir qismidir. Bugun butun dunyo savdo aylanmasining bor yo'g'i 1 foizi eng kam rivojlangan davlatlar iqtisodiga to'g'ri keladi. Bu ulushning ham deyarli yarmidan ko'prog'i Angola, Bangladesh, Myanma davlatlari o'rtasida taqsimlanadi.⁴ Ular eksportining asosiy qismini juda primitiv mahsulotlar — qishloq xo'jaligi, tog'-kon va baliqchilik xomashyolari tashkil qiladi. Bu toifadagi davlatlarning iqtisodiy xilma-xilligi cheklanganligi tufayli ham ular tashqi iqtisodiy bo'hronlarga chidamsiz, taraqqiyotga erishish yo'li ham o'ta uzun bo'lib ketmoqda. Xalqaro uyushmalar Barqaror taraqqiyot dasturi kun tartibida «2020 yilgacha rivojlanayotgan davlatlar iqtisodiyotini yuqori darajaga ko'tarish, shuningdek, qashshoq davlatlarning global eksportdagi ulushi hajmini 2 baravarga oshirish» ga va'da beruvchi harakatlarni boshlagan. Biroq kam rivojlangan davlatlarda olib borilgan kuzatishlar yordamida aytish mumkinki, ularning kuchli integratsiyaviy maydonga kirishlari uchun ayrim muammolarni hal qilish birinchi darajali masala bo'lib qolmoqda.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. „Jahon iqtisodiyoti va xalqaro iqtisodiy munosabatlar“ A.V.Vaxabov ; D.A.Tadjibayeva ; Sh.X.Xajibakiyev ; „Toshkent-2015“
2. „Jahon iqtisodiyoti“ G.G'.Nazarova ; H.X.Xalilov ; A.A.Eshtoyev ; I.A.Ahmedov ; N.Z.Hakimov ; U.H. Muhamedrahimov; „Toshkent-„ILM ZIYO“"-2015“
3. www.ziyonet.uz
4. Kun.uz
5. www.uza.uz - O'zbekiston Respublikasi Milliy Axborot Agentligi rasmiy sayti.
6. www.ceep.uz - O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot vazirligi huzuridagi Samarali iqtisodiy siyosat markazi rasmiy sayti.
7. www.buxdu.uz

³ „Jahon iqtisodiyoti“ G.G'.Nazarova ; H.X.Xalilov ; A.A.Eshtoyev ; I.A.Ahmedov ; N.Z.Hakimov ; U.H. Muhamedrahimov; „Toshkent-„ILM ZIYO“"-2015“

⁴ Kun.uz